

Anlambilim Açısından İman Sözcüğü

H. SABRİ ERDEM
DOÇ. DR., ANKARA Ü. İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
e-posta: erdem@divinity.ankara.edu.tr

abstract

The Meaning of 'Faith' From The Point of Semantics. Traditionalist (Ashabu'l-Hadith) and theologians (Ahlu'l-Kalam) particularly the Maturidites and the Asharites defined faith according to their methods. Traditionalists used as a method rationalism as having a concrete character while theologians used rationalism as having an abstract character. This means that the two groups employed a biased approach in defining faith. If we desire to determine the meaning of faith without any bias, we must use semantics as a method. From the point of semantics the word faith (imân) has mainly four meanings. As a noun it means 'trust', and, as a verb it means to trust, to inspire confidence and to enter into trust. We must use the verb trust to determine the meaning of faith instead of believe. Because the verb believe is not sufficient for the meaning of faith.

key words

The meaning of 'faith', linguistic semantics.

Hadisçiler ve kelâmcılar itikadî ve kelâmî konularda metot olarak kullandıkları somut ve soyut karakterli akılcılıklar¹ doğrultusunda ve karakter

1 Hadisçilerin metodunu belirtmek için 'somut karakterli akılcılık' ifadesini, kelâmcıların metodunu belirtmek için de 'soyut karakterli akılcılık' ifadesini kullanıyorum. Her iki grup da metot olarak zıt karakterli akılcılıkları kullanmışlardır. Somut ve soyut karakterli akılcılıklar hakkında ana hatlarıyla bilgi vermek için şunlar söylenebilir: Akıl kelimesinin lugattaki temel anlamını göz önüne aldığımızda birden fazla şeyin birbirine bağlanması söz konusu olmakta ve bu da akılcılığın somut karakterliliğini göstermektedir. Mesela dilde kullanılan 'a'kalu'l-be'ire' şeklindeki ifade, devenin ayaklarının bağlanmasını anlatır. Diğer taraftan akıl kelimesinin yine dildeki kullanımından hareketle bir şeyin diğer bir şeyden ayrılmasını ve soyutlanmasını göz önüne aldığımızda böyle bir ayırım da akıl kelimesinin soyut karakterliliğini gösterir. Meselâ 'kad u'tukile lisanuhu' şeklindeki kullanım, söz konusu kimsenin konuşmaktan menedildiği (ayrıldığı) anlamına gelir.

bakımından bu akılcılıklara uygun olarak problemlere çözüm getirmişlerdir. Bu bağlamda olmak üzere hadisçiler imanı, metot olarak kullandıkları akılcılığa uygun olarak söz ve ameldir şeklinde, bir kısım kelâmcılar da yine metot olarak kullandıkları akılcılığa uygun olarak kalp ile tasdikdir şeklinde tanımlamışlardır. Yani her iki grup da belli bir metoda göre imana anlam vermişlerdir. Bu durumda her iki grubun da hareket noktası belli bir tür akılcılık olmaktadır. Halbuki anlambilime göre iman sözcüğüne anlam verilecekse hareket noktası belli bir tür akılcılık değil de dilsel ifadeler olacaktır. Buna göre anlambilim açısından iman sözcüğünün lugattaki temel anlamı ile bu sözcük ve müştaklarının Kur'an'da kullanıldıkları bağlam arasında ilgi kurularak iman sözcüğünün kazandığı anlamlar tespit edilmelidir.

Şimdi de bu yaklaşımla iman sözcüğünün anlamını belirlemeye çalışalım. İman sözcüğü amene fiilinin mastarıdır. Amene fiili ise emine fiilinin ifa'l veznine nakledilmiş biçimidir. Emine fiili müteaddî olduğunda meful bih alır ve Türkçe'de güvenmek anlamına gelir. Yusuf sûresi 11. ayet: 'Kalu ya ebana ma leke la te'menna 'ala Yusufe...' (Şöyle dediler: Ey babamız Yusuf hakkında bize güvenmediğin halde senin için ne vardır...). Emine fiili müteaddî olmayıp lazım hükmünde olduğunda ise meful bih almaz ve güvende (emniyette) olmak anlamına gelir. Meful bih almayan lazım hükmündeki emine fiili ifa'l veznine nakledilerek müteaddî yapılır ve meful bih alır. 'Ve kad emintu' ifadesi güvenle (emniyette) oldum anlamında iken, 'Amentuhu' ifadesi 'Ehaftuhu' ifadelerinin zıttı olup, o'na güven verdim anlamına gelir. Keza 'İste'menenî fülânun fe amentuhu' ifadesi de filanca benden eman istedi ben de o'na eman verdim demektir. Bu bağlamda olmak üzere Kureyş sûresi 4. ayetteki² amene fiilinin ifa'l veznine nakledilerek müteaddî yapılmış olan lazım hükmündeki emine fiilinden gelmekte

Akıl kelimesinin lugattaki temel anlamıyla bağlantılı olarak somut ve soyut karakterli akılcılıklar hakkında bunlar söylenebildiği gibi itikadî problemler söz konusu olduğunda da benzer şeyler söylenebilir. Meselâ imanı meydana getiren parçaların (cüzlerin) gerektirici biçimde birbirine bağlanarak imanı oluşturması somut karakterli akılcılıkla gerçekleşirken, parçalardan birinin soyut karakterli olarak göz önüne alınıp diğerlerinden ayrılması da soyut karakterli akılcılıkla gerçekleşmektedir. Somut karakterli akılcılıkla kalbin tasdiki, bilgi, kalbin ameli ve organların ameli gerektirici bir biçimde birbirine bağlanarak imanı meydana getirirlerken, soyut karakterli akılcılığa göre iman olarak görülen kalbin tasdiki soyut karakterli olup, bu tür akılcılıkla bilgi, kalbin ameli ve organların ameli kalbin tasdikinden ayrılmışlardır. Dolayısıyla somut karakterli akılcılığa göre bilgi ve amelin iman ile ilişkisi kurulurken, soyut karakterli akılcılığa göre ise bilgi ve amel imandan ayrılır. Öte yandan somut karakterli akılcılıkla ilgili olarak değişim olgusundan (bir şeyle ilgili olarak artma ve azalmadan) bahsedildiği halde, soyut karakterli akılcılıkla ilgili olarak değişim olgusundan yani bir şeyle ilgili olarak artma ve azalmadan bahsedilmez. Dolayısıyla somut karakterli akılcılığa göre imanda artma ve azalma olabirirken, soyut karakterli akılcılığa göre imanda artma ve azalma olmaz.

2 Kureyş, 4: 'Ellezî et'amehum min cu'in ve amenehum min havfin'.

olduğunu ve 'güven (emniyet) verdi' anlamına geldiğini belirtelim. Yani ayetteki emene fiili müteaddî olan emine fiilinin ifa'l veznine nakledilmiş biçimi değildir.

Emine fiilinin müteaddî ve lazım hükmünde olmasıyla ilgili birer ayeti örnek olarak verelim. Nahl sûresi 45. ayet: 'E fe emine'l-lezîne mekeru's-seyyiati en yahsife'l-lahu bihimu'l-arda...' Ayetteki emine fiili müteaddî olup, meful bih almıştır. Meful bih, 'en yahsife' mastarıdır³. Bu durumda emine fiilinin anlamı 'güvenmek' olup, ayete şöyle bir anlam verilebilir: 'Kötülükleri kuranlar Allah'ın onlarla birlikte yeri batırmasına güvendiler mi?..' (Kötülükleri kuranlar Allah'ın onlarla birlikte yeri batırmasına güvenmesinler yani Allah onlarla birlikte yeri batırabilir...) Diğeri de İsra sûresi 68. ayettir: 'E fe emintum en yahsife bikum canibe'l-berri...' Ayetteki emine fiili lazım hükmünde olduğundan meful bih almamıştır. 'En yahsife' ifadesi mastar olup, cer harfinin çıkarılmış (nez'î'l-hafid) olması sebebiyle nasb mahallindedir. Cer harfi çıkarılmamış biçimiyle ibare 'min en yahsife' şeklinde ifade edilebilir ve 'min en yahsife' ifadesinin irabı da 'carrun ve mecrurun müteallikani bi emintum' şeklinde yapılabilir⁴. 'Min en yahsife' ifadesi, irab bakımından emintum fiiline taalluk ettiğinden emine fiilinin meful bihi değildir. Yani emintum fiili lazım hükmündedir. Bu takdirde ayete şöyle bir anlam verilebilir: 'Allah'ın sizinle birlikte kara tarafını yere batırmasından güvende mi (emniyette mi) oldunuz?..' (Allah'ın sizinle birlikte kara tarafını yere batırmasından güvende olmayınız). Her iki ayet şekil bakımından birbirine benzer olduğu halde, ikinci ayetteki emine fiili ayetin bağlamı gereği lazım hükmünde olarak güvende (emniyette) olmak anlamında değerlendirilmiştir. Zira bir önceki ayette inanmayanların denizde iken başlarına bir zarar gelse Allah'a yalvaracaklarından ve Allah'ın onları kurtarıp karaya çıkardığında yüz çevireceklerinden bahsedilerek insanın çok nankör olduğu ifade ediliyor. Daha sonra da o'nun sizinle birlikte kara tarafını yere batırmasından güvende mi oldunuz denilmektedir. Yani inanmayanların Allah tarafından kurtarılıp karaya çıkarıldıklarında kendilerini emniyette hissetmeleri durumundan bahsedilmiş olunuyor. Buna mukabil ilk ayette (Nahl, 45) böyle bir bağlam söz konusu olmadığından emine fiili emniyette (güvende) olmak anlamında değil de güvenmek anlamında kullanılmıştır. Yukarıdaki her iki ayetin bağlamları farklı olduğundan ayetlerdeki emine fiilleri farklı anlamlarda kullanılmışlardır. Bu da bize anlambilimsel açıdan bir sözcüğün anlamının belirlenmesinde bağlamın etkisini ve rolünü göstermektedir.

3 Muhyiddin ed-Derviş, İrabu'l-Kur'ani'l-Kerîm ve Beyanuhu, c.: 1-10, Humus 1992, c. 5, s. 308.

4 A.g.e., c. 5, s. 473-4.

İman sözcüğünün anlamının belirlenmesinde, lazım hükmünde olan ve meful bih almayan emine fiilinin bir rolü olmayıp, müteaddî olan ve meful bih alan emine fiilinin rolü olduğundan, bu fiilin anlamından hareket edilecektir. Emine fiili ve müştaklarıyla ilgili olarak başlıca dört çeşit anlamdan bahsedilebilir.

1- İfa'l veznindeki bir fiil, bazen sülasisinin anlamında kullanılabilir. Meselâ 'Ekaltu'l-beya' ifadesi 'Kultu'l-beya' anlamındadır. Zira ifa'l veznindeki ekale fiili sülasisi olan kale (k-y-l) anlamındadır. Her iki ifadenin de anlamı şöyledir: Alışverişi bozdum (feshettim). Bunun gibi ifa'l veznindeki amene fiili de bazen sülasisi olan emine fiilinin anlamında kullanılabilir. Emine fiili güvenmek anlamında olduğundan ifa'l veznindeki amene fiili de bazen güvenmek anlamına gelebilir. Bu bakımdan amene fiiline inanmak yerine güvenmek anlamını vermek daha doğru olur. Ayrıca ileride değinileceği gibi amene fiilinin iki meful bih alan kullanımı göz önüne alındığında, böyle bir kullanımdaki amene fiiline inanmak anlamını veremeyiz. Ancak söz konusu fiile (amene) güvenmek sözcüğüyle ilgili olarak 'güven vermek' şeklinde bir anlam verebiliriz. Bu da bize amene fiilinin anlamı olarak inanmak sözcüğü yerine güvenmek sözcüğünü kullanmanın daha doğru olacağını gösterir. Diğer taraftan amene fiilinin anlamı olarak inanmak sözcüğü yerine güvenmek sözcüğünü kullanmanın daha doğru olduğunun bir diğer nedeni de inanmak sözcüğünde bulunmayan 'bağlanma duygusu' anlamının güvenmek sözcüğünde var olmasıdır. Türkçe'de güvenmek, güven duymak demektir. Güven ise korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu anlamındadır⁵. Bu durumda güvenmek, korku, çekinme ve kuşku duymadan inanmak ve bağlanma duygusunu duymak anlamına gelecektir. Böylece Allah'a güvenmek, korku, çekinme ve kuşku duymadan Allah'a inanmak ve O'na bağlanma duygusunu duymak anlamına gelir. Keza ahirete güvenmek de Kur'an'daki ahiretle ilgili sözlere korku, çekinme ve kuşku duymadan inanmak ve bu sözlere bağlanma duygusunu duymak anlamındadır.

Öte yandan amene fiili güvenmek anlamı yanında doğrulamak (tastiklemek) anlamına da gelir. Doğrulamak, söylediği sözle ilgili olarak –dil ile bir kimseye doğru söylüyorsun demektir⁶. Yunus sûresi 74. ayet: 'Summe baa'sna min ba'dihi rusulen ila kavmihim fecauhüm bi'l-beyyinati fema kanu liyu'minu bi ma kezzebu bihi min kablu...' Amene fiilinin muzarisi olan ve olumsuz mânâda kullanılan yu'minu sözcüğü doğrulamamak (tasdiklememek) anlamında olabilir. Zira ayetin bağlamında olumsuz yu'minu sözcü-

5 Türkçe Sözlük, c.: 1-2, T.D.K. Basımevi, Ankara, 1983.

6 İbn Manzur, Lisanu'l-A'rab, SDK maddesi.

ğünden sonra kezzebu sözcüğü kullanılmıştır. Kezzebu sözcüğü ile olumsuz mânâda kullanılan yu'minu sözcüğü bağlam gereği yakın anlamlı sözcüklerdir. Tekzîbin zıt anlamlısı tasdik (doğrulamak) olduğuna göre tekzîbin yakın anlamlısı tasdiklememek (doğrulamamak) olabileceğinden ayette olumsuz mânâda kullanılan yu'minu sözcüğü, bağlam gereği kezzebu sözcüğü ile yakın anlamlı olabilecek ve tasdiklememek (doğrulamamak) anlamına gelebilecektir. Ayrıca tekzîbin dil ile olması yanında tasdik'in de dil ile olması bakımından uygunluğun sağlanmış olması, tekzîbin tasdiklememek anlamına gelmesinde ve buna bağlı olarak ta imanın tasdiklemek (doğrulamak) anlamında olmasında bir unsur olarak görülebilir.

2- Amene fiilini, müteaddî olan emine fiilinin ifa'l veznine nakledilmiş biçimi olarak da değerlendirebiliriz. Müteaddî olan ve güvenmek anlamına gelen emine fiili bir meful bih alırken, bu fiilin ifa'l veznine nakledilmiş biçimi olan amene fiili bir derece daha geçişli kılınarak iki meful bih alır ve güven vermek anlamına gelir. Haşr sûresi 23. ayette⁷ de geçen ve amene fiilinin ism-i faili olan el-muminu sözcüğüne çeşitli anlamlar verilmiştir. Bunlardan birisi şöyledir: 'el-muminu ellezî amene'l-halka min zulmihi'⁸ ifadedeki amene fiili iki meful bih almıştır. Zira 'min zulmihi' ifadesindeki min cer harfi zait olup, tevkit anlamında kullanılmıştır. Nitekim Ahfeş, 'Yagfir lekum min zunubikum...' ayetindeki⁹ min cer harfini zait olarak değerlendirmiştir¹⁰. Yani ayetteki 'min zunubikum' ifadesi nasb mahallinde olup yagfir fiilinin meful bihidir. Bu durumda ayetteki ifadenin anlamı şöyle verilebilir: 'Allah bütün günahlarınızı bağışlasın...' Min cer harfi tebi'diyye anlamında (ba'da zunubikum)da değerlendirilmiştir. Bu durumda da 'min zunubikum' ifadesi nasb mahallinde olup, yagfir fiilinin meful bihidir¹¹. Bu takdirde ayetteki ifadenin anlamı şöyle olabilir: 'Allah günahınızın bir kısmını bağışlasın...' Bunlara dayanarak el-muminu sözcüğü ile ilgili olarak yukarıda zikredilen ibareyi şöyle ifade edebiliriz: 'el-muminu ellezî amene'l-halka zulmehu'. (Mumin o'dur ki mahlukata zulmüne karşı güven vermiştir). İfadedeki el-halka sözcüğü birinci meful bih, zulmehu sözcüğü ise ikinci meful bihtir. Nitekim el-muminu sözcüğünün anlamıyla ilgili olarak ortaya konan 'el-muminu ellezî amene evliyaehu azabehu' ifadesi de amene fiilinin iki meful bih aldığını göstermektedir. Birinci meful bih evliyaehu sözcüğü iken, ikinci meful bih azabehu sözcüğüdür. İfadeye şöyle anlam

7 Haşr, 23: 'La ilahe illa huve el-meliku, el-kuddusu, el-muminu...'

8 İbn Manzur, Lisani'l-A'rab, EMN maddesi.

9 Nuh, 4.

10 İbn Hişam, Mugni'l-Lebîb, c. 1, s. 525.

11 Muhyiddin ed-Derviş, İrabu'l-Kur'an, c.: 10, s. 222.

verilebilir: 'Mumin o'dur ki dostlarına azabına karşı güven vermiştir'. İki meful bih alan amene fiilinin anlamı olarak 'güven vermek' ifadesi yerine 'inanmak' sözcüğü kullanılamaz. Zira 'inanmak' sözcüğü amene fiiline iki meful bih aldracak bir anlam veremez. Amene fiilinin anlamını 'inanmak' sözcüğünden türemiş bir başka sözcük de karşılayamaz. Meselâ amene fiilinin anlamını ifade için 'inandırmak' sözcüğü kullanılsa, anlam bozulur. O takdirde 'el-muminu ellezî amene'l-halka min zulmihi' ifadesinin anlamı şöyle olur: 'Mumin o'dur ki mahlukatı zulmüne inandırdı'. Bu durumda zulüm, Allah'a isnat edilmiş olur. Halbuki 'Allah mahlukata zulmüne karşı güven verdi' şeklinde bir ifade kullanıldığında zulüm, Allah'a isnat edilmiş O'ndan nefyedilmiş olur. Dolayısıyla 'inanmak' sözcüğü amene fiilinin anlamını karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Bu bağlamda olmak üzere 'el-muminu ellezî amene'l-halka min zulmihi' ifadesi ile Kureyş sûresi 4. ayetteki '... ve amenehum min harfin' ifadesi şekil bakımından birbirine benzediğinden bu ifadelerdeki amene fiillerinin aynı anlamda olduğu zannedilebilir. Halbuki birinci ifadedeki amene fiili, müteaddî olan ve güvenmek anlamına gelen emine fiilinin ifa'l veznine nakledilmiş biçimi olduğundan iki meful bih alıp, güven vermek anlamına gelirken, ayetteki amene fiili, lazım hükmünde olan ve güvende (emniyette) olmak anlamına gelen emine fiilinin ifa'l veznine nakledilerek müteaddî yapılmış biçimi olup, bir meful bih alır ve güven (emniyet) verdi anlamına gelir. Ayetteki amene fiiline bitişen hum zamiri meful bihdır. Ayetteki 'min havfin' ifadesinin irabı şöyle yapılır: 'Carrun ve mecrurun müteallikani bi amene'. Yani 'min havfin' ifadesi, amene fiiline müteallik olup min cer harfi ta'liliyye (sebeplilik) anlamındadır ve 'min ecli havfin' demektir. Dolayısıyla 'min havfin' ifadesi nasb mahallinde olmayıp, amene fiilinin meful bihi değildir. Bu durumda ayetteki ifadenin anlamı şöyle verilebilir: '... ve Allah korku sebebiyle (korkuyu onlardan gidermek için) onlara güven (emniyet) verdi'.

Amene fiilinin güven vermek anlamıyla ilgili olarak Nisa sûresi 147. ayet göz önüne alınabilir. Ayetteki ifade şöyledir: 'Ma yefa'llahu biazabikum in şekertum ve amentum...' Ayetteki amene fiiline bağlamı da göz önüne alarak 'güven verirseniz' şeklinde bir anlam verilebilir. Bu durumda iki meful bih takdir edilebilecektir. O zaman da ifade şöyle olabilecektir: '... ve amentumu'llahe nifakakum...' (... ve Allah'a nifakınıza karşı güven verirseniz...) Takdir edilen iki meful bihten birincisi 'Allahe' sözcüğü ikincisi ise 'nifakakum' ifadesidir. Ayetin bağlamında münafıklardan bahsedilerek onların ateşin en altında olduklarından ancak tevbe edenlerin, durumlarını düzeltenlerin, Allah'a sığınanların ve dinlerini Allah'a halis kılanların böyle

olmayacaklarından, onların müminlerle beraber olacaklarından ve Allah'ın müminlere büyük bir mükafat vereceğinden bahsedilir. Sonra da eğer şükrederseniz ve nifakınıza karşı Allah'a güven verirsiniz Allah size azab etmekle ne yapsın denir. Nifaka karşı Allah'a güven vermekle Allah'ın azab etmeyeceği anlamı bağlamdaki anlamla yani münafıklardan istisna edilip şunları şunları yapanlara azab edilmemesi anlamıyla uygunluk arzeder. Böylece iki meful bih takdir edilerek amene fiiline güven verirsiniz şeklinde bir anlam verilebilir.

Keza amene fiilinin güven vermek anlamıyla ilgili olarak Nisa sûresi 94. ayetten de bahsedilebilir. Ayetteki ifade şöyledir: 'ya eyyuhe'l-lezîne amenu iza darabtum fî sebili'l-laki fe tebeyyenu ve la tekulu limen elka ileyku nu's-selâme leste muminen...' ifadedeki mumin sözcüğü güven vermek anlamında olan amene fiilinin ism-i failidir. Bu durumda ifadeye şöyle bir anlam verilebilir: 'ey güvenenler Allah yolunda ticaret ve savaş için yeryüzünde sefere çıktığınızda araştırın. Size barışla, esenlikle ilgili söz söyleyene sen güven veren değilsin demeyin...'

3- İfa'l veznindeki bir fiil bazen bir şeye girmek anlamında da kullanılabilir. Meselâ 'Emsa ibnu's-sebili' ifadesi 'Dahale fi'l-mesai' (Yolcu akşama dahil oldu' anlamındadır¹². Bunun gibi ifa'l vezninde olan amene fiili de bazen güvene girdi anlamına gelebilir. Bu bağlamda olmak üzere Hucurat sûresi 14. ayetteki¹³ bedevîlerin 'amenna' sözüne 'güvene girdik' şeklinde bir anlam verilebilir. Ayetin bağlamı da bu anlama uygundur. Zira ayetteki esleme fiilinin barışa girmek anlamına gelmesi, amene fiilinin güvene girmek anlamına gelebileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca ayetteki 've lemma yedhuli'l-imanu fî kulubikum' ifadesi de amene fiilinin güvene girmek anlamına gelmesini destekler. Zira nasıl ki akşam çöktüğünde yolcu akşama girmiş oluyorsa veya 'asbaha' fiilinde olduğu gibi bir kimse sabaha dahil oluyorsa bunun gibi iman bir kimsenin kalbine girdiğinde de o kimse güvene girmiş olur.

4- Amene fiilinin mastarı olarak iman sözcüğü 'güvenmek' anlamına geldiği gibi, bir şeyin ismi olarak 'güven' anlamına da gelebilir. Buna mukabil saddaka fiilinin mastarı olan tasdik (doğrulamak) sözcüğü sadece mastar olarak kullanılmaya elverişli olup, bir şeyin ismi olarak kullanılmaya uygun değildir. Zira doğrulamak sözcüğü mastar olup, isim olarak kullanılan (bir şeyin ismi olarak kullanılan) bir başka sözcük yoktur.

12 Louis Maluf, el-Muncid (Giriş kısmı), Beyrut, 1949.

13 Hucurat, 14: 'Kaleti'l-e'rabu amenna kul lem tuminu ve lakin kulu eslemna ve lemma yedhuli'l-imanu fî kulubikum...'

İman ile tasdik sözcükleri arasındaki anlam farklılığı bağlamında iki ayet üzerinde duralım. Tevbe sûresi 66. ayet: 'La ta'teziru kad kefertum ba'de imanikum...' Ayette iman sözcüğü mastar olarak kullanılmış olup iki şekilde anlam verilebilir: 'Güvenmenizden sonra küfrettiğiniz halde özür dilemeyin...' veya 'Doğrulamanızdan (tasdiklemenizden) sonra küfrettiğiniz halde özür dilemeyin...' Halbuki Hucurat sûresi 7. ayetteki¹⁴ iman sözcüğüne doğrulamak (tasdiklemek) şeklinde mastar mânâsı verilemez. Ayette iman sözcüğü habbabe fiilinin meful bihi olarak bir şeyin ismi olması itibarıyla kullanılmıştır. Burada iman sözcüğü güven anlamını ifade eder. İman ve tasdik sözcükleri arasındaki bu anlam farklılığı (iman sözcüğünün hem mastar hem de isim olarak kullanılabilmesine karşın tasdik sözcüğünün isim olarak değil sadece mastar olarak kullanılabilmesi) iman sözcüğünün temel anlamının doğrulamak değil de güvenmek olması gerektiğini gösterir.

Sonuç

Hadisçiler ve kelâmcılar metot olarak kullanmış oldukları somut ve soyut karakterli akılcılıklara uygun olarak imana anlam vermişlerdir. Bu durum bir bakıma önyargılı bir yaklaşımı ifade eder. Önyargılı yaklaşım olmaksızın iman sözcüğüne anlam verilmek istenirse, metot olarak anlambilim kullanılmalıdır.

Anlambilime göre iman sözcüğüne anlam verildiğinde başlıca dört anlamdan söz edilebilir. İman sözcüğü isim olarak güven, fiil olarak da güvenmek, güven vermek güvene girmek gibi anlamlara gelebilmektedir. İman sözcüğünün temel anlamını inanmak yerine güvenmek sözcüğüyle ifade etmek daha uygun olur. Zira inanmak, iman sözcüğünün anlamını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. İman sözcüğünün isim olarak kullanımını ifade etmek için inanmak sözcüğünü kullanamadığımız gibi, amene fiilinin anlamını ifade etmek için de inanmak sözcüğünü kullanamayız. Halbuki iman sözcüğünün anlamı olarak güven sözcüğü kullanılırsa bu sözcükle ilgili yukarıdaki gibi olumsuzluklar söz konusu olmayacaktır. Ayrıca güven sözcüğünün anlamında inanmak sözcüğünün anlamından farklı olarak 'bağlanma duygusu' gibi bir anlam vardır ki, bu da iman sözcüğünün anlamını inanmak sözcüğü yerine güven sözcüğü ile ifade etmenin daha doğru olacağını gösterir.

Anlambilime göre bir sözcüğe anlam verildiğinde yeni ve farklı anlamlar ortaya konulabilmelidir. Yani anlambilim meselâ bir sözcüğe anlam vermede bir işleve sahip olmalıdır. Bu durumda anlambilime göre bir sözcüğe

14 Hucurat, 7: '... ve lakinnellahe habbebe ileykumu'l-imane...'

anlam verilirken o sözcüğün tefsir, hadis, kelâm gibi çeşitli disiplinlerde kazandığı istilâhî anlamların ne olduğu tespit ediliyorsa ve söz konusu sözcüğün lugattaki temel anlamıyla kullanıldığı bağlam arasında bir bağ kurulmaksızın sadece lugattaki anlam ortaya konuyorsa o takdirde anlambilim, söz konusu sözcüğe anlam vermede bir fonksiyon icra etmiyor demektir. Bu da söz konusu sözcüğün anlamının belirlenmesinde metot olarak anlambilimin kullanılmadığını gösterir.

İman sözcüğünde olduğu gibi, Kur'an'ın anlaşılmasında da anlambilimin kullanılması, Kur'an'ın önyargılardan uzak bir şekilde ve doğru olarak anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Yani Kur'an'ın anlaşılmasında anlambilimin kullanılması, neyin Kur'an olduğu neyin de Kur'an'ın yorumu olduğu ayırımını yapmamıza imkân verecektir. Böyle bir ayırım da İslâm'ı doğru olarak anlamamızı sağlayacaktır.